

Oppenheimer

và câu chuyện quả bom hạt nhân. (**Op·pen·hei·mer** /'ɒpənhaɪmər/)

© **Mỹ Anh**. Nguồn: © [Saigon Nhỏ](#) (19/07/2023)

<https://saigonnhonews.com/wp-content/uploads/2023/07/gg-2.jpg>

Oppenheimer Theatrical release poster © Saigonnho.

Kể từ khi Đệ nhị Thế chiến kết thúc, giới sử học và cả giới nghệ thuật đều bị cuốn hút vào những gì liên quan J. Robert Oppenheimer – một thiên tài bí ẩn, nhà vật lý lý thuyết, người lãnh đạo phòng thí nghiệm Dự án Manhattan, nơi phát triển bom nguyên tử.

Từ năm 1946, phim tài liệu, truyền hình, kịch, tiểu thuyết và thậm chí opera đã khám phá cuộc đời và di sản của nhà khoa học Oppenheimer. Một trong những trích dẫn thường được nhắc lại nhiều nhất là câu “Now I am become death, the destroyer of worlds” mà Oppenheimer thốt lên, bày tỏ sự hối hận khi dính vào dự án bom nguyên tử.

Oppenheimer của đạo diễn Christopher Nolan, ra rạp ngày 21 Tháng Bảy 2023, là bộ phim dài đầu tiên đề cập đến toàn bộ cuộc đời của nhà khoa học Oppenheimer, với tài tử Cillian Murphy trong vai chính...

Oppenheimer và Dự án Manhattan

Sinh trong một gia đình Do Thái ở New York City năm 1904 và được giáo dục tại Trường Văn hóa Đạo đức (Ethical Culture School) ở Manhattan, Oppenheimer tốt nghiệp xuất sắc Đại học Harvard chỉ trong ba năm. Sau đó Oppenheimer trải qua giai đoạn khó khăn khi vật lộn với các vấn đề liên quan sức khỏe tâm thần trong lúc theo đuổi Đại học Cambridge. Tuy nhiên, đến khi Đệ nhị Thế chiến nổ ra vào năm 1939, Oppenheimer đã trở thành nhà vật lý được kính trọng tại Đại học California, Berkeley.

Đó là thời gian Oppenheimer yêu Jean Tatlock (do Florence Pugh thủ vai trong phim của đạo diễn Nolan), một thành viên Đảng Cộng sản. Theo Atomic Heritage Foundation, Oppenheimer “có vẻ đồng cảm với... các mục tiêu cộng sản” nhưng ông chưa bao giờ chính thức gia nhập đảng này. Khuynh hướng chính trị của Oppenheimer không cản trở việc ông được tuyển dụng vào năm 1942 cho một dự án bí mật của Tổng thống Franklin D. Roosevelt. Ba năm trước đó, Albert Einstein viết một lá thư cho Roosevelt, nói rằng những bước đột phá trong phân hạch hạt nhân hứa hẹn có thể tạo ra “những quả bom cực kỳ mạnh”.

Hè 1942, Oppenheimer tổ chức loạt hội thảo bí mật tại Berkeley, nơi các nhà vật lý hàng đầu của Hoa Kỳ phác thảo sơ bộ dự án bom hạt nhân. Tháng Chín năm đó, Tướng Leslie Groves (do Matt Damon thủ vai trong phim Oppenheimer), một kỹ sư quân đội trước đó từng giám sát việc xây dựng Ngũ Giác Đài, đảm nhận vị trí người đứng đầu Dự án Manhattan. Tháng Mười 1942, Tướng Groves bổ nhiệm Oppenheimer làm Giám đốc khoa học của dự án, qui tụ những nhà khoa học xuất sắc nhất nước Mỹ (Hans Bethe, Richard Feynman, Seth Neddermeyer, Robert Serber, Kenneth Bainbridge, Enrico Fermi...).

Phòng thí nghiệm của Oppenheimer là một phần của Dự án Manhattan. Được xây dựng trên địa điểm của một trường nam sinh cũ, Phòng thí nghiệm Los Alamos là một

trong ba “thành phố bí mật” của chính phủ Hoa Kỳ vào cuối năm 1942 và đầu năm 1943. Hai thành phố còn lại – Oak Ridge, Tennessee; và Hanford, Washington – chiếm phần lớn nhân lực, chi phí và quy mô công nghiệp của dự án. Dự án Manhattan sử dụng khoảng nửa triệu người từ năm 1942 đến năm 1945. Tại Oak Ridge, uranium được tinh chế tại nhà máy lớn nhất thế giới. Tại Hanford, một khu vực có diện tích bằng một nửa Rhode Island đã bị giải tỏa trắng, hoàn toàn không còn cư dân địa phương, nhà cửa bị san phẳng, để nhường chỗ cho các lò phản ứng sản xuất plutonium.

Tại Los Alamos, dưới sự lãnh đạo tài ba của Oppenheimer, những quả bom nguyên tử cuối cùng đã được chế tạo thành công. 5:29 sáng ngày 16 Tháng Bảy 1945, kết quả của gần ba năm làm việc là vụ nổ thử nghiệm hạt nhân đầu tiên trong lịch sử: Vụ thử Trinity. Ngày 6 Tháng Tám 1945, chiếc Enola Gay thả quả bom nguyên tử Little Boy xuống thành phố Hiroshima. Ba ngày sau, chiếc Bockscar thả Fat Man xuống Nagasaki. Ngày 15 Tháng Tám 1945, Nhật Hoàng Hirohito tuyên bố đầu hàng.

“Thư Tổng thống, tôi có cảm giác tay mình vấy máu”

Ngay sau chiến tranh, dư luận về bom nguyên tử bắt đầu bùng nổ. Lần đầu tiên Oppenheimer xuất hiện trên màn ảnh rộng là Tháng Tám 1946, khi ông có mặt trong phim tài liệu 18 phút “Atomic Power”, một phần trong loạt phim “The March of Time”. Trên màn hình, người ta thấy Oppenheimer diễn lại cảnh hồi hộp chờ đợi vụ thử Trinity. Trên thực tế, chỉ hai tháng sau sự kiện Hiroshima-Nagasaki, Tháng Mười 1945, Oppenheimer đã nói với Tổng thống Harry S. Truman (do Gary Oldman thủ vai trong phim của đạo diễn Nolan), “Thư Tổng thống, tôi có cảm giác tay mình vấy máu”.

Ba tuần sau khi “Atomic Power” ra mắt, bài báo dài “Hiroshima” đầy nhức nhối của John Hersey xuất hiện trên tờ The New Yorker, lần đầu tiên đánh thức người Mỹ về sự khủng khiếp của bom hạt nhân. Tổng thống Truman và giới chức Mỹ lập tức phản ứng. Bộ trưởng Chiến tranh (Secretary of War) Henry Stimson được yêu cầu viết bài phản pháo, với lập luận ủng hộ việc sử dụng bom hạt nhân, trong một bài báo trên tạp chí Harper’s phát hành vào Tháng Hai 1947. Bài viết kể lại việc quyết định sử dụng quả bom được thực hiện với sự thận trọng, và quả bom đã giúp ngăn một cuộc đổ bộ của quân Đồng minh vào Nhật, vì một chiến dịch như vậy chắc chắn dẫn đến “hơn một triệu thương vong, chỉ tính riêng quân đội Mỹ”.

Bộ phim lớn đầu tiên của Hollywood về quả bom, The Beginning or the End, ra mắt một tháng sau bài báo của Stimson. Ban đầu được các nhà khoa học nguyên tử phác họa nội dung như một cách để giáo dục công chúng về sự nguy hiểm của chiến tranh hạt nhân, bộ phim đã trải qua quá trình phê duyệt kịch bản và được điều chỉnh lại theo yêu cầu của Tướng Groves và Tổng thống Truman. Do Norman Taurog đạo diễn, The Beginning or the End nói rằng quân đội Mỹ đã thả tờ rơi cảnh báo về bom nguyên tử xuống Hiroshima, và chiếc Enola Gay đã bị tấn công bởi hỏa lực phòng không Nhật. Tương tự bài báo của Stimson, bộ phim cũng miêu tả Tổng thống Truman đã rất cẩn thận cân nhắc quyết định thả bom.

Trên thực tế, Mỹ đã không thả truyền đơn cảnh báo cụ thể về bom nguyên tử, dù các phi công có thể đã thả những thông báo chung chung về các cuộc tấn công sắp xảy ra ở Hiroshima. Chiếc Enola Gay cũng không bị hỏa lực phòng không Nhật tấn công. Nhiều nhà sử học không đồng ý rằng Truman chỉ có một khoảnh khắc “quyết định”. Trong bài tiểu luận được đưa vào tuyển tập The Age of Hiroshima năm 2020, Alex

Wellerstein, một nhà sử học hạt nhân tại Viện Công nghệ Stevens ở New Jersey, viết rằng Truman “thực sự đứng ngoài hầu hết quyết định dẫn đến việc sử dụng vũ khí (hạt nhân)”. Wellerstein lập luận rằng Truman thậm chí có thể đã nhầm tưởng Hiroshima là mục tiêu quân sự hơn là một thành phố với phần lớn là dân thường.

Năm 1949, với tư cách người đứng đầu ủy ban cố vấn cho Ủy ban Nguyên tử Năng (AEC) mới thành lập, Oppenheimer chống lại việc phát triển bom hydrogen (mạnh hơn bom Trinity, Hiroshima hoặc Nagasaki). Năm 1953, ông ví Hoa Kỳ và Liên Xô có năng lực hạt nhân như “hai con bọ cạp trong một cái chai, con này có khả năng giết con kia nhưng phải đánh đổi mạng sống của chính nó”.

Tháng Mười Hai 1953, trong bối cảnh hoang tưởng thời McCarthy về việc “cộng sản nằm vùng” lọt vào cấp cao nhất trong bộ máy chính phủ Mỹ, Chủ tịch AEC Lewis Strauss (do Robert Downey Jr. thủ vai trong phim của Nolan), người vốn có ác cảm với Oppenheimer, gọi Oppenheimer vào văn phòng và nói rằng giấy phép an ninh của ông bị thu hồi. Oppenheimer kiên quyết chống lại, khiến AEC triệu tập phiên điều trần an ninh kéo dài một tháng, bắt đầu từ ngày 12 Tháng Tư 1954. Cuộc đời Oppenheimer tàn lụi kể từ đó.

Năm 1963, Tổng thống Lyndon B. Johnson trao giải Enrico Fermi Award cho Oppenheimer, vinh dự cao nhất của AEC. Tuy nhiên, Oppenheimer chưa bao giờ gượng dậy được hoàn toàn. Ông sống những ngày còn lại ở Princeton, nơi ông làm việc tại Institute for Advanced Study cho đến năm 1966, và qua đời vì ung thư vào Tháng Hai 1967. Tờ New York Times viết, “Nhân vật phức tạp khó hiểu này chưa bao giờ hoàn toàn thành công trong việc xua tan những nghi ngờ về những gì mà mình từng làm.”

Giấy chứng nhận an ninh của Oppenheimer vẫn bị thu hồi cho đến Tháng Mười Hai 2022 mới được Bộ Năng lượng quyết định “xóa án”. Hơn 50 năm kể từ khi Oppenheimer qua đời, văn hóa đại chúng có nhiều cách tiếp cận để khám phá cuộc đời ông. Bộ phim tài liệu đoạt Giải Peabody năm 1981 *The Day After Trinity* tập trung vào sự hối tiếc của Oppenheimer về vai trò chế tạo quả bom. Ngược lại, miniseries truyền hình BBC năm 1980 “Oppenheimer” có sự tham gia của Sam Waterston lại nhấn mạnh về mối quan hệ với cộng sản và sự sụp đổ sự nghiệp của ông.

Năm 1989, đạo diễn Roland Joffé tung ra *Fat Man and Little Boy*, với dàn diễn viên hạng A – Paul Newman trong vai Tướng Groves, John Cusack trong vai một nhà khoa học hư cấu của Dự án Manhattan, Laura Dern trong vai bạn gái nhà khoa học này; và Dwight Schultz trong vai Oppenheimer. Bộ phim thất bại thảm hại. Trong phim series “Manhattan”, chiếu hai mùa vào năm 2014 và 2015, Daniel London đóng vai Oppenheimer. Phim này cũng không hấp dẫn. Trước đó, năm 2005, nhà soạn nhạc đoạt giải Pulitzer John Adams còn dựng vở opera *Doctor Atomic*.

Và bây giờ là bộ phim của đạo diễn Christopher Nolan. Oppenheimer của Nolan xuất hiện ở thời điểm mà sự lạc quan về giải trừ vũ khí hạt nhân nhường chỗ cho... một thời đại hạt nhân mới! Trong thế giới ngày nay, rất ít nhà lãnh đạo thế giới có trực nghiệm về sự khủng khiếp của bom hạt nhân, và một số người trẻ thậm chí còn không biết gì về những sự thật căn bản liên quan thời Đệ nhị Thế chiến. Âm ảnh hạt nhân vẫn chưa thật sự kết thúc. Tổng thống Nga Vladimir Putin vẫn dọa sử dụng hạt nhân nếu cần!

Các bài viết cùng tác giả hay cùng chủ đề (NnQ sưu tầm).

❖ “Oppenheimer”- Bộ phim phát minh ra bom nguyên tử cũng là lời cảnh báo thế giới về AI.

Oppenheimer: Destroyer of Worlds (<https://youtu.be/0s9fpFPAC94?si=SnfA--3SM6CPm7hB> – 1 hr Video. Viewed 14/09/2023).

Oppenheimer đang là phim được mong chờ nhất mùa hè này khi đánh dấu sự trở lại sau 3 năm của đạo diễn Christopher Nolan. Bộ phim thu hút sự chú ý với quy mô đầu tư lớn, kinh phí thực hiện được cho là lên đến 100 triệu USD, khắc họa câu chuyện mang tính lịch sử về cha đẻ bom hạt nhân và hội tụ dàn diễn viên gạo cội. Thuộc dòng chính kịch – chiến tranh – tiểu sử, “Oppenheimer” khắc họa quãng sự nghiệp vẻ vang nhưng nhiều thăng trầm của nhà khoa học người Mỹ J. Robert Oppenheimer. Ông đã thành công chế tạo ra bom nguyên tử – thứ vũ khí chết chóc định hình trật tự thế giới trong cuộc Thế chiến II.

Christopher Nolan, đạo diễn nổi tiếng người Anh của các bộ phim “Inception”, “Tenet”, “Memento” và “Batman”, cho biết ông tin rằng rất nhiều nỗi đau mà chúng ta hình dung xung quanh công nghệ đều bắt nguồn từ Robert Oppenheimer. Nhà vật lý này đã giúp phát minh ra vũ khí hạt nhân trong Thế chiến II.... **Đọc tiếp @ trithuc.org** (Viewed 11/09/2023)

❖ **Oppenheimer là ai?** J Robert Oppenheimer là giám đốc của Phòng thí nghiệm bí mật Los Alamos. Nó được thành lập dưới thời Tổng thống Mỹ Franklin D Roosevelt như một phần của Dự án Manhattan để chế tạo quả bom nguyên tử đầu tiên. Ông giám sát vụ nổ bom nguyên tử đầu tiên ở sa mạc New Mexico vào tháng 7/1945, có mật danh là “Trinity”.

Oppenheimer later shared his first thought after witnessing the world’s first nuclear explosion was a quote from Hindu scripture: “Now I am become death, the destroyer of worlds.” Between August 6 and 9 — just weeks after the Trinity test — atomic bombs were dropped on the Japanese towns of Hiroshima and Nagasaki... **Đọc tiếp @ ABC** (16/07/2023)

❖ **Quyết định thả bom nguyên tử** Sau khi trở thành tổng thống, Harry Truman biết đến **Dự án Manhattan**, một nỗ lực khoa học bí mật để tạo ra bom nguyên tử. Sau khi thử nghiệm thành công loại vũ khí này, Truman đã ban hành Tuyên bố Potsdam yêu cầu chính phủ Nhật Bản đầu hàng vô điều kiện, cảnh báo về “sự hủy diệt nhanh chóng và hoàn toàn”.

– Vào 6/8/45, 11 ngày sau khi không nhận được hồi đáp từ Nhật. Phi cơ Enola Gay rời căn cứ Tinian Island mang theo “Em bé – Little Boy” và được thả xuống Hiroshima lúc 8.15am, giờ địa phương. Kết quả ước tính vào khoảng 80,000 người chết chỉ trong vài phút, và hàng trăm ngàn người chết do phóng xạ sau đó!

– Vào ngày 9/8/45, một phi vụ khác mang theo một quả bom nguyên tử lớn “Ông bự – Fat Man” trực chỉ Nagasaki. Chỉ một phút sau khi thả xuống, 39,000 đàn bà và trẻ em bị giết, hơn 25.000 bị thương. Hai thành phố bị san thành bình địa (leveled). Nhật hoàng tuyên bố đầu hàng, chấm dứt thế chiến thứ II... Nguồn: © Harry S. Truman Library & Museum (Viewed 13/09/2023)

(*) **Manhattan Project** Dự án Manhattan là tên đặc biệt của dự án cho nỗ lực do Mỹ dẫn đầu nhằm phát triển vũ khí nguyên tử trong Thế chiến II. Việc tạo ra gây tranh cãi và cuối cùng sử dụng bom nguyên tử đã thu hút sự tham gia của một số bộ óc khoa học hàng đầu thế giới, cũng như quân đội Hoa Kỳ và hầu hết các công việc được thực hiện ở Los Alamos, New Mexico... **Nguồn: © History.com (Updated July 21, 2023).** Có thể xem chi tiết @ TAI ĐÂY

❖ **The Atomic Bombs That Ended the Second World War.** Hai vụ nổ nguyên tử có tác động như mong muốn của quân Đồng minh. Vào ngày 10/8 chính phủ Nhật Bản cho thấy họ sẵn sàng chấp nhận thất bại, tùy thuộc vào một số điều kiện nhất định. Vào ngày 14 tháng 8, cuối cùng họ đã chấp nhận yêu cầu đầu hàng vô điều kiện. Ngày hôm sau được tuyên bố là ‘**Chiến thắng Nhật Bản – Victory over Japan’ or VJ Day**, mặc dù phải đến ngày 2 tháng 9, sự đầu hàng cuối cùng của Nhật Bản mới được ký kết, do đó đưa Chiến tranh thế giới thứ hai chính thức kết thúc... Nguồn: © Imperial War Museums (Viewed Sep 13, 2023)